

*LES CULTURES COM A MODUS
VIVENDI D'UNA SOCIETAT
PLURAL I IGUALITÀRIA*

LA CULTURA EN LA SOCIETAT CONTEMPORÀNIA
MARTA ORFILA FULLANA

Gemma Carbó enceta el seu treball esmentant com existeixen més de dues-centes cinquanta definicions sobre la cultura. A partir d'aquesta premissa, ja es pot parlar de les definicions de les cultures, i no pas de la cultura.

La cultura és un mecanisme identitari i socialitzant: ens diferencia com a individus però ens agrupa com a societat. Per aquest motiu, és un dret fonamental, perquè ens distingim però alhora ens uneix. Durant segles s'ha intentat homogeneïtzar diferents cultures, o jerarquitzar-les, per legitimar un abús de poder de certes societats envers unes altres; en aquesta situació, s'ha fet un ús de la cultura, mitjançant propaganda o altres accions, per oprimir més que alliberar. Per això mateix, s'ha de concebre la cultura com un mecanisme, una eina, que s'ha de saber utilitzar per a fomentar la diversitat i els particularismes.

La cultura no es tracta sols de manifestacions artístiques o tradicions, ja que engloba les comunitats humanes, juntament amb la seva identitat, valors i creences; per aquest motiu, el dret a la cultura també és dret a la vida, a la diversitat i a la protecció d'aquests drets. Com esmenta Gemma Carbó, "la visió predominant de la cultura, l'assimilava llavors a les arts, espai de llibertat sense necessitat de gaire regulació, i al patrimoni, espai de memòria. Aquesta concepció no va facilitar l'avenç en matèria de drets culturals més enllà de la protecció jurídica i penal del patrimoni cultural, mentre que els drets educatius sí que van quedar ben establerts, protegits i garantits en totes les constitucions democràtiques contemporànies, i la seva administració i gestió ha comptat amb assignacions pressupostàries considerables en tots els estats moderns" (Carbó, s.d.:13).

No es pot parlar d'una sola cultura ja que es cauria en una generalització que no és capaç d'englobar tota la riquesa i la complexitat de les societats humanes. Parlar de *cultures* és de gran rellevància per a reconèixer i celebrar la diversitat cultural, promovent la inclusió i el respecte mutu.

S'ha de veure l'educació com a conducció i alhora instrucció, que busca "la socialització dels individus d'una societat [...] necessari per a garantir la integració d'aquests individus en un context cultural determinat o de ciutadania" (Carbó, s.d.:7). L'educació cultural és necessària per a poder conservar el nostre patrimoni cultural i fomentar el desenvolupament i conservació d'aquest; per a desenvolupar les habilitats artístiques, socials i de comprensió de què ens rodeja i quina és la diversitat cultural que s'ha de preservar i, entre altres, per a enriquir-se com a individu.

La cultura conrea l'esperit *ergo* la identitat, constitueix tot allò en la que un es reconeix i s'ofereix als altres. S'adopta la identitat a partir de la percepció de l'individu cap a tot el que l'envolta i d'un mateix, per tant, la seva rellevància és molt gran. Així, a banda d'una identitat individual, la cultura proporciona un sentiment de pertinença a un grup més ampli. Tot i això, Carbó ens diu que "el dret internacional no reconeix actualment el dret a la identitat cultural tot i que el comitè interpreta que la referència a participar a la vida cultural com porta implícitament la llibertat d'elecció i el dret al reconeixement d'aquesta identitat. Aquesta llibertat d'elecció i reconeixement de la identitat estarien relacionades amb el dret vinculat a l'educació i, en concret, al dret a escollir el tipus d'educació religiosa, moral i d'acord amb les conviccions dels pares" (Carbó, s.d.:16).

Actualment, la diversitat cultural és un dret fonamental, la seva protecció és essencial perquè el món, intercultural, pugui seguir regit per aquesta diferenciació i unitat. Per ajudar a que aquesta diversitat cultural no es perdi, s'ha d'ensenyar a respectar i aprendre a conviure amb ella. És important que les noves generacions tinguin —o lis siguin— introduïdes, pràctiques de

normalització per una convivència plena. Com esmenta Gemma Carbó, “les aules són, avui dia, laboratoris d’interculturalitat i un clar reflex del nou model de societat. Aprendre a conviure i a entendre el valor del que és diferent, en els aliments, les formes de vestir i de viure, les llengües, els costums o les maneres d’entendre i de veure el món, que constitueix el gran repte educatiu i cultural de les nostres societats” (Carbó, s.d.:37).

Es recull en la Declaració Universal sobre la Diversitat Cultural de la UNESCO la importància d’aquesta diversitat cultural: “En nuestras sociedades cada vez más diversificadas, resulta indispensable garantizar una interacción armoniosa y una voluntad de convivir de personas y grupos con identidades culturales a un tiempo plurales, variadas y dinámicas. Las políticas que favorecen la integración y la participación de todos los ciudadanos garantizan la cohesión social, la vitalidad de la sociedad civil y la paz” (UNESCO, 2001). Com es pot observar, és un dret fonamental la protecció i difusió de la diversitat cultural com a factor de desenvolupament intel·lectual, moral, espiritual i econòmic.

Carbó també ens parla sobre com anteriorment aquesta diversitat cultural no era percebuda d’una manera igualitària, creant-se espais d’imposició o assimilació cultural. Aquesta és la situació que actualment es pretén evitar mitjançant processos educatius que estimulin la igualtat i el respecte. Sobretot, en el món actual on “la mobilitat i el transvasament de persones i cultures és, en els últims temps, el fet més característic de la nostra era, en l’àmbit quantitatiu i qualitatiu” (Carbó, s.d.:37).

Pel que fa a la relació entre sostenibilitat i cultura, aquesta darrera és una eina de reflexió, d’expressió i de lluita per a un món més sostenible: per a la sensibilització sobre la sostenibilitat a partir d’expressions artístiques i culturals com l’art o el cinema; per a fomentar la creativitat a partir d’aquestes problemàtiques ambientals que repercuteixen en problemes socials, etc. Com narra Carbó sobre algunes accions proposades per a la promoció d’una cultura sostenible “les indústries culturals, l’economia creativa, la creativitat en totes les facetes humanes reneix com a concepte. Les arts i les formes d’expressió cultural en qualsevol format i condició són, sens dubte, una de les esferes de més creativitat de les persones i les societats. És en aquest context en el qual, des de la cooperació espanyola, liderant en certa manera aquest procés de canvi, s’aprova el 2004 un pla per a la cooperació en el qual es proposa una nova estratègia sectorial de suport als països socis: l’Estratègia de cultura i desenvolupament” (Carbó, s.d.:40).

L’alfabetització, per la seva banda, ha jugat un paper important en l’accés a la cultura, a partir de xarxes de biblioteques o garantir la participació democràtica i activa en la cultura —a partir de creacions artístiques, assistència a esdeveniments culturals o el desenvolupament d’habilitats crítiques i creatives—. És important que la població estigui alfabetitzada per a promoure la diversitat cultural, amb un intercanvi d’idees, experiències i perspectives entre diferents persones de diferents orígens.

La Declaració Universal sobre la Diversitat Cultural de la UNESCO assenyala que “al tiempo que se garantiza la libre circulación de las ideas mediante la palabra y la imagen, hay que velar por que todas las culturas puedan expresarse y darse a conocer. La libertad de expresión, el pluralismo de los medios de comunicación, el plurilingüismo, la igualdad de acceso a las expresiones artísticas, al saber científico y tecnológico -comprendida su presentación en forma electrónica y la posibilidad, para todas las culturas, de estar presentes en los medios de expresión y de difusión, son los garantes de la diversidad cultural” (UNESCO, 2001).

Finalment, cal parlar sobre la importància de les polítiques culturals, que “en tanto que garantizan la libre circulación de las ideas y las obras, deben crear condiciones propicias para la

producción y difusión de bienes y servicios culturales diversificados, gracias a industrias culturales que dispongan de medios para desarrollarse en los planos local y mundial. Al tiempo que respeta sus obligaciones internacionales, cada Estado debe definir su política cultural y aplicarla utilizando para ello los medios de acción que juzgue más adecuados, ya se trate de modalidades prácticas de apoyo o de marcos reglamentarios apropiado” (UNESCO, 2001). És a dir, que dites polítiques són essencials per al foment de la diversitat cultural juntament amb altres aspectes com la preservació del patrimoni cultural propi o l'enfortiment de la identitat nacional, així com un desenvolupament econòmic, creatiu i innovador.

En definitiva, les *cultures* són el que ens fan únics i alhora ens facilita poder compartir aquesta autenticitat amb els nostres veïns i germans. S'ha de fomentar l'educació cultural per a entendre la diversitat de cultures instituïdes en el món, així com també prendre consciència de les situacions i problemàtiques actuals, com ara la sostenibilitat.

BIBLIOGRAFIA.

Carbó, Gemma (s.d.). Les relacions entre educació i cultura

UNESCO (2001). Declaración Universal de la UNESCO sobre la Diversidad Cultural. [Recuperat el 6 de maig de 2024 de: <https://www.unesco.org/es/legal-affairs/unesco-universal-declaration-cultural-diversity>]